

Czóbel Béla (1883-1976)

Nagylevelű virágcsendélet 1929

olaj, vászon 81x65 cm
Jelezve balra lent: Czóbel

Irodalom:

- Kállai Ernő: Czóbel Béla Ars Hungarica könyvek 7. Budapest, 1934 (A könyv ajánlása: "Fruchter Lajosnak, az új magyar művészet lelkes pártolójának")
- Genthon István: Czóbel Béla Budapest, 1961
- Németh Lajos: Modern magyar művészet Budapest, 1968
- Passuth Krisztina: A Nyolcak festészete Budapest, 1969
- Philipp, Clarisse: Czóbel Béla Budapest, 1970
- Péter András: Fruchter Lajos gyűjteménye Magyar Művészet, 1931. 61-110.o.
- Fruchter Lajos visszaemlékezései 1943. Kézirat. MNG Adattár

Kiállítva:

- 29. Velencei Biennálé, 1958 Katalógus 371. o. 3. kép
- Szentendre, Ferenczy Károly Múzeum 1966 Czóbel Béla kiállítása 21. kép
- Műcsarnok, 1971 Czóbel Béla Kossuth-díjas festőművész kiállítása 45. kép. *Reprodukálva.*
- Magyar Nemzeti Galéria, 1983 Művész és mecénás. Kiállítás a Fruchter-gyűjtemény Czóbel képeiből a művész születésének 100. évfordulóján 3. kép. *Reprodukálva.*
- Szeged, Móra Ferenc Múzeum, 1984 Czóbel Béla emlék-kiállítás a Fruchter gyűjtemény képeiből 3.kép

Reprodukálva:

- Magyar Művészet, 1933. 52.o.

Proveniencia:

- Fruchter Lajos közvetlenül a művésztől vásárolta 1931-ben, s a kép a gyűjtő halála után a Fruchter család tulajdonában maradt egészen 1996-ig. Ezidő alatt átmenetileg a Magyar Nemzeti Galériába került letétként (ld. a hátoldalon szereplő MNG Új Magyar Képtár leltári számot), majd a gyűjtő leánya az eladás mellett döntött, s így került a jelenlegi tulajdonos birtokába.

Szóbanforgó csendéletünk sorsa igen jól dokumentálható. A festmény keletkezése (1929) után nem sokkal az egyik legdinamikusabban fejlődő magángyűjteménybe került. Mikor 1933-ban Czóbel elnyerte a Szinyei Merse Pál Társaság Szinyei-jutalmát, a csendéletet reprodukálta a kor vezető képzőművészeti folyóirata, a Magyar Művészet. A festmény számos kiállításon szerepelt és több katalógus reprodukálta, ezek között is kiemelendő az 1958-as Velencei Biennálé, melyen a magyar pavilon önálló termet szentelt Czóbel Béla művészetének bemutatására, s ennek falán lógott ez a

Czóbel Béla Párizsban (archív foto)

11. ► Czóbel Béla (1883-1976)

Nagylevelű csendélet
Olaj, vászon 81x65 cm
Jelezve balra lent: Czóbel
Kikiáltási ár: 950.000 Ft

Fruchter Lajos, a műgyűjtő

csendélet is. (A fent felsorolt öt darab, fellelhető katalógusok alapján pontosan azonosított kiállítás mellett a művet nagy valószínűséggel kiállították például Londonban is, ahogy ezt a hátán található szállítási cédula is alátámasztja, bár ezt a kép története szempontjából érdekes adatot még nem sikerült pontos adatokkal igazolni.) S ami különösen érdekes, hogy a csendélet attól kezdve, hogy a művész eladta, egyszer sem cserélt gazdát: mindvégig ugyanazon család féltett kincseként utazott a kiállításokra.

A csendéletet Czóbeltől 1933-ban megvásároló gyűjtő, aki a huszas évek végétől 1945-ig a magyar festészet egyik legjelentősebb magángyűjteményét hozta létre, a műgyűjtés legendás alakja: Fruchter Lajos (1882-1953). A modern magyar festészet iránt szenvedélyesen elköteleződő Fruchter Lajosról azért is érdemes e ponton megemlékeznünk, mert különleges személye szorosan összekapcsolódik Czóbel Béla kezdeti hazai elismertségével.

Fruchter azok közé a gyűjtőgyéniségek közé tartozott, akik a tájékozatlan, ám lelkes műkedvelőből fokozatosan váltak éles szemű, kifinomult kvalitásérzékű műértővé. Vele született érzékenységről, melyet környezete sokszor értetlenül figyelt, így ad számot memoárjaiban: *"Mily sokszor adtam hálát a jószágos Gondviselésnek, hogy rövidlátó szememmel láthattam szépségeket, melyek annyi ép szemnek rejtve maradtak. De én nem csak láttam a képeket, hanem éreztem is. Minden idegszálam velem rezgett színeivel, vonalaival, zenéjével."* (16.o.)

Gyűjtői ízlésének fejlődéséért persze kemény tanulópénzt fizetett. A jelentős tőkét mozgató Fruchter kezdetben úgy vált a képügynökök kedvencévé, hogy mindenfélét össze-

vásárolt. Eleinte Zemplényit, Margittayt gyűjtött, majd a már akkor is megbízható befektetésnek számító klasszikus mestereket vásárolta: Munkácsy, Paál László, Szinyei majd Rippl-Rónai műveit. Fokozatosan fordult az akkor "kortársnak" számító művészek felé: Derkovits, Bernáth és Czóbel lettek a kedvencei, majd Berény, Márffy, Szóthi és Egry. Fáradhatatlan műélvezőként sorra látogatta a műtermeket, és számos festővel alakított ki személyes jó viszonyt. Gyűjteményét folyamatosan fejlesztette, régi művektől megvált, festő és gyűjtő barátaival is gyakran cserélt képeket. Az ő szájából vált ismerté az a mondás: *"a kép tartja magát"* - azaz részévé vált annak a műnek, amelyet ő alakított szenvedéllyel és tudatos munkával: a gyűjteménynek.

Czóbel Béla *Nagylevelű virágcsendélete* azok közé a képek közé tartozott, melyek *"tartották magukat"*, hosszú, s utóbb igen viszontagságos évtizedeken keresztül.

A Párizsban élő Czóbel nevét Fruchter először Lehel Ferencről hallja 1929-ben. (Ő az a Lehel Ferenc műkritikus, akinek egy napsütötte nyári réten a Nagybányai város látkepe elé rajzolódó sötét zakós sziluettjét a 21 éves ifjú tehetség Czóbel 1904-ben megörökítette - innen datálódik a barátság.) Fruchter Perlrott Csabától veszi meg első Czóbel képét 1929-ben, egy akvarell féllaktot. 31-ben látja Czóbel Tamás Galéria-beli kiállítását, majd ezt követően levelet ír a művésznek Párizsba, s kéri, küldjön még képeket. Czóbel három festményt küld: egy szajnaparti tájképet, egy olvasó nőt ábrázoló festményt és egy csendéletet. Fruchter mindhárom képet megveszi. Még azév nyarán, mikor Czóbel Budapestre érkezik, megismerkednek, s ettől kezdve évről-évre, mikor a festő hazautazik, találkoznak. *"Ebben az időben még senki sem érdeklődött művészetem iránt, úgyhogy magam válogathattam nekem mindig nagyon tetsző képei között."* (28.o.)

Ezekre az évekre visszaemlékezve tesz egy megjegyzést, melyet minden valószínűség szerint képünkre vonatkoztathatunk: *"Festett ugyanakkor még egy nagyobb, komor pompájú leveles csendéletet, melyet szintén java munkájának tartok."* (A kép minen kétséget kizáróan 1931-ben vagy 1932-ben került Fruchter tulajdonába, mert a Magyar Művészet 1933-as reprodukcióján már mint a gyűjtemény darabja szerepel.)

Fruchter a Czóbel csendéletek iránt egészen különös elfogultságot érez: összesen 14 csendéletet vásárol a 30-as években. *"Sok csendéletem van Czóbeltől, számszerint tizen-négy. Veszedelmes mennyiség egy gyűjteményben. Látásukra még sem támadt bennem soha unalmas érzés, ellenkezőleg ha az egyikről a másikra siklott tekintetem, mindenkiben más-más szépségeket fedeztem fel."* (30.o.)

Egy-egy látott kép megbabonázza - egy Czóbel csendélet megszerzése Fruchternek valóságos kihívás, kaland. Memoárjaiban részletesen elmeséli, hogyan sikerült hozzájutnia Czóbel egy mimózás csendéletéhez Párizsban. A festő éppen Magyarországon tartózkodott, mikor a gyűjtő Párizsban felkereste Van Leart, akinél nemrég zárult a művész egy kiállítása. Már csak három festmény volt nála, melyeket nem szándékozott eladni, de a lelkesen érdeklődő Fruchternek megmutatta őket.

Gyümölcsös-csendélet 1929

"Három kép: egy tájkép, egy figura és egy csendélet. A másik két kép is szép volt, de a mimózás mindegyikén túltett. Rendkívül tetszett és őszinte lelkesedéssel dícsértem a kereskedő ízlését és azt az elhatározását, hogy a képet magának megtartja. Láthatólag örült, hogy ízlésünk egyezett."

Meglátogattam újból is Van Leart, sőt harmadszor is felkerestem a feleségem társaságában. A műkereskedő megtagadva hívős holland származását a nyakamba borult és kijelentette, hogy a képet nem adja el, de nekem adja. Képzeltető, mennyire örültem megható gesztusának. A szomszédos bisztróban néhány pohár sherryvel megpecsételtük barátságunkat."

A festő és a gyűjtő között kialakuló szoros kapcsolatról számos megjegyzés, anekdota, bizalmas megfigyelés tanúskodik a memoárokban: *"Olyan szenvedéllyel és szenvedéssel dolgozott, hogy munka közben a festőállványt is feldöntötte, ha az elért eredmények nem elégitették ki."* (37.o.) *"Birtokomban van egy képe, melyet ötször teljesen átdolgozott annyira, hogy az öt változat egyike sem hasonlított a másikra. Végre is erőszakkal vittem el tőle azon nyersen a festőállványról."* (27.o.) Fruchter Lajos az, aki Czóbel festői kvalitásait felismerve kiterjedt baráti körében is népszerűsíteni kezdi a művészt. Többször biztatja, hogy költözzön haza, bátorítja, hogy itthon is talál majd értő közönséget a Párizsban már befutott művész. Többször kiáll festészetének értékei mellett, vitába száll például az Ernst Múzeumot igazgató Lázár Bélával, mikor az Czóbelt bírálja. *"Czóbel hazatérése után is eltartott egy darabig, míg képeinek szépsége átment a köztudatba. Élénk propagandát fejtettem ki érdekében."* (37.o.)

Tekintsünk azonban a képre. Vajon mi volt az, ami az éles szemű gyűjtőt életre szólóan megbabonázta a Czóbel csendéleteken?

Czóbel festésze e korszakban találja meg kiérlelt, sokrétűen gazdag hangját: túl van már a korai nagybányai éveken, a francia Fauve-ok szenvedélyes hatásán, a lázadó neós korszakon, a hollandiai évek kontúros, geometrizáló formanyelvén. A csendéletein megjelenő erőteljes, mély zengésű, pasztózus világ teljességgel a sajátja - eme örökérvényűnek tűnő látásmód mélyén szuverén művészi rend rejlik. A kép

barnás-sötét tónusai, a virágok kiragyogó világosabb foltjai, a vörösbarna mázas kancsó, a csokrot körülvevő, szövött textíliák számos korabeli csendéleten visszaköszönnek. (ld. például Kállai 30. kép; Genthon 11. kép, 21. kép) Czóbel témaválasztása szűk: a huszadik századi festészet nagy viharában ő szorosan a természeti látványhoz kötődik: tájat fest, enterieur, emberi alakot és sok-sok csendéletet. Ám ecsetje nyomán a látszat olyanná alakul, ahogyan csak ő lát: *"...a motívum, mit festünk, ha nem is tűnik el a képen, de feloldódik a színek, vonalak egymáshoz való vonatkozásában, miáltal visszaadjuk a dolgok mysteriumát, ez ami felemel bennünket egy képen..."*

A.J.